

Příběh, který utkví v hlavě

Tetralogie Eleny Ferrante **Geniální přítelkyně** úspěšně oblétna svět a bylo jen otázkou času, kdy se dočká dramatického zpracování. Nejdřív přišel televizní seriál a posléze divadelní adaptace britské autorky se sicílskými kořeny April de Angelis. Tu nyní v české premiéře uvedl režisér Marián Amsler v Městských divadlech pražských.

JANA MACHALICKÁ

Uvést čtyřdílnou románovou ságu italské autorky v britské adaptaci je rozhodnutí značně riskantní, minimálně může dojít ke známému jevu „ztraceno v překladu“. Každopádně je to materiál, který bylo třeba ještě obrábět, protože recepce tohoto díla a vůbec vztah k Itálii je u nás jiný než v anglosaském prostředí. Úpravy se s mimořádnou invencí a důkladností zmocnila zkušená dramaturgyně Kristina Žantovská. Její zásluhou doznala dramaturgie potřebné sevřenosti, k čemuž přispěl i režijní odklon od psychologizování a soustředění se na svižně odehrané situace.

Už adaptace musela eliminovat a zbavovat se detailů, ale další úprava vše ještě zhuštila a zdůraznila, co je podstatné, a odfiltrovala nedůležité. Amslerovi se především podařilo po celou dobu udržet a v důležitých momentech gradovat emoční napětí, inscenace běží dopředu s přirozenou živelností a i poctivému čtenáři knih dokáže leccos ozřejmit a vrátit ho k dalším úvahám.

Stará Lenù jako vypravěčka

Osou všeho dění je vztah senzitivní a inteligentní Eleny – Lenù (Nina Horáková) a její „geniální“ přítelkyně Lily (Renáta Matějčková), která je stejně nadaná, ale nespoutaná a psychicky nevyrovnaná. Kolem těch dvou se rozprostírá barevná Neapol a pak i celá Itálie. Nejprve v dobách poválečných a pak v letech šedesátých, sedmdesátých a dál, mění se a modernizuje. Lila je kreativní a nebojácná, a i když nemůže studovat, dokáže se prosadit. Také zažívá

Na jatkách. Lila (Renáta Matějčková) a Lenù (Nina Horáková).

FOTO PATRIK BORECKÝ

spoustu pádů, ale nebojí se nikomu postavit, ani mafii, Lenù naopak vystuduje, píše knihy a postoupí na společenském žebříčku. Soukromé životy obou se až tak neliší, jejich manželé a partneři, i když je každý jiný, se k jejich práci a ambicím staví stejně, nesmí zasáhnout jejich zájmy. Amslerova inscenace ale téma ženské emancipace, které je v souvislosti s románem opakovaně zdůrazňované, nijak přepjatě neexponuje, dává mu, co mu náleží, a možná právě proto vyznívá silně a přesvědčivě. Se stejnou energií se pak soustřeďuje líčení dobového politického pozadí, hlavně sociálních bouří sedmdesátých let, které pak v extrémní podobě vedly k teroristickým útokům. Spojení intimních, rodinných témat se společenskými i v inscenaci má svou atraktivitu.

Výborný byl nápad vytvořit postavu staré Lenù v podání Evy Salzmannové, která tak hraje dvojroli, neboť ztvárňuje i její matku Immacolatu. Vyloupla se tak třetí

hlavní postava, která jako by v sobě spojovala všechny podoby obou hrdinek od dětství až po stáří. Je jako pevně usazený kmen, kolem něhož se všechny peripetie příběhu odvíjejí, a ona matka rodu, vědoucí a nepodplatitelná, je dílem vypráví a dílem komentuje. Sedí na jednom z balkonů a její oči, kterým nic neunikne, se promítají na stěny domů sestavených do otevřeného náměstí.

Je to symbolická figura, svorník, který dává ději hlubší rozměr a význam, a to nejenom když mluví o zločinných praktikách mafiánů, které prorůstají do společnosti a ta je bere jako přirozenou součást svého života. Pak je tu ještě Imma – neapolská matka otrískaná drsným životem v chudobě, vulgární a uječená, nedůsledná, ale vždycky svá. Pajdá na své chromé noze, ale nikdy se nevzdává. Salzmannová tu předvádí méně známé polohy svého herectví, dryáčnické komediantství, které se výborně uplatňuje třeba ve scéně,

kdy Lenù přivede domů svého snoubence Pietra, pocházejícího ze severu a z jiné společenské vrstvy.

Výborné obsazení

Amsler dokáže srozumitelně vyprávět příběh, který je rozložený do desítek let a osudů, a přitom stavět situace kontrastně a s obrazivostí, inscenaci bezpečně vzdalující od realistické popisnosti. Další podstatnou kvalitou inscenace je výborné obsazení. Mladá část souboru, která ztvárňuje neapolskou societu v rozmezí přibližně šedesáti let od poválečné doby až do současnosti, je výtečně sebraná. Příjemné je, že se tu nijak okázale netačí na předvádění jižního koloritu, ale figury jsou pojaté v dobře postavených charakterizačních zkratkách, tahle neapolská menážerie je živá a přirozená a jednotlivé typy jsou dobře zapamatovatelné.

Režie měla opravdu šťastnou ruku při výběru obou hlavních hr-

dinek. Lenù ztvárnila Nina Horáková a vtiskla jí křehkost a citlivost, Lilu alternují Beata Kaňoková a méně známá Renáta Matějčková, která je velkým překvapením inscenace. Je to smršť, její city připomínají jízdu na horské dráze, propadá euforiím všeho druhu, pak je zase smutná nebo srší jízlivostmi a vztekem. S Horákovou se skvěle doplňují, v její něze je i zatatost, která nakonec dokáže Lilu uzemnit. V jejich vzrušených dialogích se slova proměňují v přirozenou akci a jednání a to je také pro celou inscenaci příznačné.

Ale ani mužští představitelé nezaostávají za svými ženskými protějšky. Nina, kterého obě dívky milují a obě se v něm zklamou, hraje Tomáš Weisser, jeho záletnického otce Milan Kačmarčík, Lilina násilnického muže Stefana představuje Petr Konáš. Pak jsou tu mafiáni Marcello a Michele v podání Pepy Honzika a Tomáše Milostného, kterým šéfuje jejich matka Manuela (Dana Batulková hraje i učitelku Olivieri).

Scénografie a celé výtvarné pojetí Evy Jiříkovské je jednoduché, plní zadání konkrétního prostředí a přitom působí jako abstraktní výtvarný prvek. Hradby domů s balkony svítí zelenou barvou naděje, potřebné prostředí obstará promítání černobílých reálných prostředí, ale hlavně světelné změny, třeba jatka, kam Lenù přichází za Lilou v červenem kostýmu, svítí výmluvně agresivní rudou. Scénografka si také pohrála s Lilinou provokativní fotografií v krámku s botami, udělala z ní neuchopitelný obraz.

Geniální přítelkyně tráví i s přestávkami čtyři a půl hodiny a dokážou diváka drapnout a nepustit, i když by se v poslední části inscenace našla místa ke kráčení. Skutečně přinášejí obrovské nasazení a energii a pak ještě jeden přidružený efekt, který nebývá tak častý: nějakou dobu zůstávají v divákově hlavě. Možná i proto, že se tu spoléhá na staré dobré vyprávění příběhu, který přináší život.

Elena Ferrante, April de Angelis: Geniální přítelkyně

Režie: Marián Amsler
Dramaturgie a úprava: Kristina Žantovská
Překlad: Marie Špalová
Výprava: Eva Jiříkovská
Hudba: Ivan Acher
MDP - ABC, premiéry 25., 26. 11.